

ÖVERVAKNING AV FÅGLAR PÅ VÄNERNS FÅGELSKÄR

Sammanfattning av inventeringsresultat år 2014

Sedan 1994 har ornitologerna varje år genomfört inventeringar av fåglar på Vänerns fågelskäer. 2014 fanns betydligt fler tärnor på fågelskären än 2013. Fisktärnorna var till och med fler än något tidigare år sedan inventeringen startade. Antalet fiskmåsar och skrattmåsar låg något över genomsnittet för de 21 inventeringsåren. Däremot var förekomsten av havstrut och gråtrut den lägsta respektive näst lägsta som uppmätts under dessa år. För flera arter, och då allra mest för skrattmåsar och tärnor, konstaterade ornitologerna en betydande omfördelning av förekomsten mellan olika vänerskärsgårdar sedan föregående år.

För andra året i följd var antalet påträffade revir av storlom mycket lågt. Storskarvarna fortsatte att minska till 1 900 häckande par från som mest 3 100 par år 2006. Av fåtaliga häckfåglar i Väneren noterades oförändrat 1 par av roskarlar, en ökning till 2 par av skrättärna samt minst 20 par av den expanderande arten dvärgmåsar.

År 2014 räknade ornitologerna in drygt 31 000 revirhävdande måsfåglar och tärnor (individer) på Vänerns fågelskäer, en notering strax över genomsnittet för hela inventeringsperioden. Motsvarande siffra för 2013 var drygt 29 000 revirhävdande individer. Det var uppenbart att en betydande andel av framför allt skrattmåsar och tärnor, både fisktärnor och silvertärnor, fanns på fågelskäer som har slyröjts under senare år.

De flesta andfåglar som häckade på fågelskären var färre i antal än 2013, men för kanadagås uppnåddes den näst högsta årsnoteringen. Av fågelskärens vadare påträffades något fler drillsnäppor men något färre strandkator än föregående år. I båda fallen översteg förekomsten medelvärde för hela inventeringsperioden. Förekomsten av samtliga arter av sjöfåglar och vadare på fågelskären under åren 1994-2014 står i bilaga 1.

Fågelarter upptagna på den Svenska Rödlistan och/eller i EU:s Fågeldirektiv, bilaga 1 är av speciellt intresse att följa inom miljöövervakningen. Av häckfåglar på fågelskäer i Väneren gäller det vitkindad gås, storlom, drillsnäppa, silltrut, gråtrut, fisktärna och silvertärna, samtliga med mer eller mindre spridd förekomst i sjön, samt de fåtaligt uppträdande arterna roskarlar, dvärgmåsar och skrättärna. De aktuella arternas uppträdande kommenteras i korthet här nedan (se även bilaga 1 och 2).

Vitkindad gås har häckat på fågelskäer i Väneren sedan åtminstone 1993. Vid inventeringen 2014 räknades 25 vuxna fåglar fördelade på 10 fågelskäer runt sjön, vilket är färre fåglar och lokaler än 2013, men ändå den tredje högsta årsnoteringen. Fem ungfåglar samt ytterligare några troliga häckningar noterades.

Storlom häckar gärna i anslutning till Vänerns sjöfågelkolonier. Vid inventeringen 2014 hittades endast 38 revir att jämföra med i medeltal nästan 60 revir. Det är

visserligen ofrånkomligt att rådande vindförhållanden och vågrörelser i viss mån påverkar inventeringsresultatet för just storlom. Men detta faktum kan rimligtvis inte vara enda förklaringen till att tre av de fyra klart lägsta noteringarna gjorts 2011, 2012 och 2014. Kanske har häckningsutfallet för Vänerns storlommar under senare år varit för lågt för att långsiktigt kunna upprätthålla ett stabilt bestånd. Storlommen bör ägnas särskild uppmärksamhet de kommande åren.

Drillsnäppa uppvisar en tämligen stabil förekomst på Vänerns fågelskär. 2014 års uppträdande, 91 noterade revir, ligger klart över medelvärdet, och långtidstrenden är ökande.

Roskarl upptäcktes som häckfågel på fågelskär i Vänern 1935 och var därefter bofast i sjön under resten av 1900-talet. Omkring millenieskiftet inträdde en snabb minskning från omkring 10 par fram till 2005, då arten helt uteblev liksom även 2007 och 2012. Trots att ett par roskarlar fanns på plats vid inventeringen både 2013 och 2014, är framtidsutsikterna för arten som häckfågel i Vänern naturligtvis mycket ovissa.

Dvärgmåsar har häckat på fågelskär utefter Vänerns nordöstra kust varje år sedan 2003. Förekomsten i Vänern har ökat från ett enda par 2003 till minst 20 par fördelade på 5 fågelskär 2014, och en spridning har samtidigt skett mot väster och sydväst. 2014 påträffades således 8 revirhävdande dvärgmåsar i en stor tärnkoloni på ett nyligen slyröjt fågelskär nära Värmlandsnäs sydspets. Dvärgmåsar är nu att betrakta som en etablerad häckfågel i Vänern, och en fortsatt utvidgning av häckningsförekomsten till sjöns södra och sydvästra delar är sannolikt att förvänta.

Silltrut har under en lång period haft en positiv utveckling i Vänern, men den minskade förekomsten 2013 och än mer 2014 antyder att ett negativt trendbrott kan vara förestående.

Gråtrut uppvisade en stabil population i Vänern under 1990-talet, men denna har nu ersatts av en minskning, och den övergripande trenden är klart negativ. Det kan nämnas att beståndsutvecklingen för havstrut i Vänern är mycket likartad den för gråtrut.

Skräntärna har häckat i Vänern med 1-3 par under hela inventeringsperioden. Efter 11 år med ett enda par i Dalbosjön, häckade två par i denna del av Vänern 2014. Det ena paret fanns i det oftast utnyttjade häckningsområdet i östra Dalbosjön, Västergötland. Det andra paret häckade i västra Dalbosjön, Dalsland, där häckning även konstaterades 2012.

Fisktärna har haft en positiv långtidstrend i Vänern. 2014 års förekomst, nästan 6 200 revirhävdande individer, är den högsta som noterats under inventeringsåren.

Silvertärna har haft en ännu starkare positiv långtidstrend i Vänern än fisktärna. 2014 års förekomst, drygt 900 revirhävdande individer, är den tredje högsta som noterats. Vi ser nu en tendens till en stabilisering av beståndet på en hög nivå.

År 1989 påträffades häckande storskarv i Vänern. Beståndsutvecklingen har därefter följt ett vanligt mönster hos en nyinvandrad fågelart. Efter en snabb ökning upphörde expansionen vid runt 3 000 häckande par åren 2005-2009. Populationsutvecklingen har därefter vänt nedåt till drygt 1 900 par fördelade på tjugo häckningslokaler 2014.

Det ökande antalet havsörnar, skarvarnas i stort sett enda naturliga fiender, medverkar numera årligen till låg eller till och med utebliven ungproduktion i vissa av Vänerns skarvkolonier. Örarna stör de häckande skarvarna, äter skarvungar, och bidrar säkerligen till att häckningsskär överges och skarvarna söker nya häckplatser.

Att mås- och tärnkolonier byter häckningsskär inom en vänerskärgård eller mellan olika skärgårdar från ett år till nästa har visat sig vara en normal företeelse. En sådan rörlighet ingår uppenbarligen i vissa sjöfåglars livsmönster. Förflyttningarna kan vara mycket omfattande. Mellan 2013 och 2014 förekom betydande omfördelning av måsfåglar och tärnor mellan olika delar av Väneren, vilket framgår av bilaga 3. I Vänersborgsviken (inventeringsområde 1) uppmättes exempelvis minskningar överstigande 10 procent sedan föregående år för sex av Vänerns sju vanligaste måsfåglar och tärnor. För skrattmå, gråtrut och fisktärna var den registrerade minskningen mer än 40 procent. I kontrast till detta uppmättes ökningar för fem av de sju aktuella arterna i både Segerstads skärgård med Kattfjorden (område 4) och i Lidköpings skärgård med Kinneviken (område 9).

De kolonihäckande sjöfågelnas flyttningmönster inom Väneren påverkas bland annat av den efter millennieskiftet accelererande igenväxningen av sjöns stränder och skär, och då inte minst av många tidigare lämpliga häckningsskär. Det nya utbudet av goda häckningsskär som pågående restaureringsprojekt ger upphov till, påverkar också sjöfågeln i allt högre grad på ett positivt sätt. En mer ingående studie av sjöfågelnas uppträdande i förhållande till nyrestaurerade häckningslokaler kommer att ingå i den större samlingsrapport som planeras efter 2015 års inventering.

Härmed tackas alla medverkande för ett väl genomfört inventeringsarbete i Väneren år 2014!

För Vänerns vattenvårdsförbund samt Länsstyrelserna i Värmlands och Västra Götalands län

Thomas Landgren
Åsgatan 6
547 31 GULLSPÅNG
Tel: 0551-207 12, 070-676 07 94
E-post: landgren.thomas@gmail.com

Bilagor:

- 1. Sjöfåglar och vadare på Vänerns fågelskär 1994–2014 (tabell).*
- 2. Vänerns sju vanligaste måsfåglar och tärnor på fågelskär 1994-2014 (diagram).*
- 3. Procentuell antalsförändring hos Vänerns sju vanligaste måsfåglar och tärnor i område 1-9 samt i Väneren totalt mellan åren 2013 och 2014.*
- 4. Inventeringsresultat från område 1–9 år 2014.*

Bilaga 1 (sid 1)

Sammanfattning av inventeringsresultaten för Vänern åren 1994-2014.

Artnamn	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011*	2012	2013	2014
Knölsvan	16	15	13	19	16	6	10	13	43	29	45	38	26	24	13	33	38	23	32	28	31
Sångsvan																					2
Grågås	7	30	113	8	31	8	17	56	36	29	103	130	150	219	245	1164	1107	680	667	1330	128
Kanadagås	519	656	398	345	698	474	716	533	584	715	360	283	741	404	375	678	453	470	650	394	726
Vitkindad gås	6	4	5	8	14	18	19	22	5	12	9	16	14	7	17	17	8	14	29	34	25
Bläsand	2	9	5	6	1	11	1	2			5		14	12	1	14	8	4	6	9	2
Snatterand		2	4	10	3	5	13	9	8	2	4	6	17	37	23	34	23	30	16	25	8
Kricka	3	3	9	1	19	22	5	2	47	5	5	5	26	89	22	30	5	24	47	59	49
Gräsand	107	107	130	149	94	156	208	220	130	153	161	140	207	181	128	211	182	119	160	271	126
Stjärtand														1							
Ärta							1							1		1					2
Skedand		2			1	1	2		2			1			2						
Brunand		1	1			1		4					3						2		
Vigg	7	3		11	24	40	23	29	6	24	24	40	17	46	24	19	6	31	17	40	8
Ejder		1				2					1	2	1	1	1		1	1	1		
Knipa	25	17	10	35	25	40	30	23	31	34	63	41	30	60	40	45	51	37	44	38	58
Småskrake	231	282	278	285	337	223	283	292	365	376	384	473	591	632	460	419	447	428	473	458	406
Storskrake	100	55	90	112	64	48	55	62	63	46	56	53	59	82	29	49	32	29	26	31	36
Storlom	64	61	51	37	64	60	56	50	60	61	48	64	70	70	60	58	59	42	56	42	38
Skäggdopping	12	23	4	15	15	9	6	33	19	22	37	33	13	23	23	17	17	19	38	70	17
Storskarv	288	403	579	796	958	1094	1140	1534	1647	1971	2289	2919	3139	2869	3089	2973	2874	2502**	2185	2137	1928
Gråhäger	5	8	6	7	6	8	10	12	11	22	13	17	10	9	8	8	6	8	7	8	4
Sothöna									2	6	1	3	1	1	3	4		1	2	1	

Siffror med fet stil anger antal revirhävande individer.

Siffror med fet + kursiv stil anger antal revir.

Övriga siffror anger antal individer (utan utvärdering av ev. revirsbeteende).

Endast arter som bedöms som möjliga häckfåglar på Vänerns fågelskär redovisas i tabellen.

Bilaga 1 (sid 2)

Artnamn	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011*	2012	2013	2014
Strandskata	50	67	48	66	57	68	57	58	62	66	59	69	64	61	74	54	83	76	94	87	70
M. strandpip			2	1	2	1			1	2	2	2	1		1	1	1	2	5	1	1
St. strandpip				1					1			1		1	1		1	2	1	1	1
Tofsvipa				1	4		1		7	8	7	8	8	11	22	9	13	7	13	12	14
Storspov											1										
Rödbena	1														1	1	1	1	1	1	1
Drillsnäppa	68	49	48	68	87	52	63	47	73	74	79	77	108	104	72	91	91	98	87	83	91
Roskarl	11	12	11	9	10	4	4	9	6	3	1		1		1	2	5	1		1	1
Kustlabb	1	1	1			1		1									2				
Dvärgmås	5	3	16	11	94	16	1		18	1+58	2+26	6+14	8+20	8+82	5+120	8+59	15+20	15+29	22+30	22+8	40+20
Skrattmås	2134	4925	4777	5590	6521	5366	4412	3591	5845	6713	5122	7435	7789	8086	7130	7717	8624	6775	7497	6839	6933
Fiskmås	8332	9657	9273	9370	10411	11052	10511	10266	11384	11814	10448	13984	12524	14354	11398	12314	14462	13336	14081	10767	11740
Silltrut	75	97	102	86	149	192	131	175	200	209	187	220	268	293	234	305	287	303	297	230	195
Gråtrut	6558	7617	7501	7589	7877	8137	7021	7460	8283	7580	6603	6838	6112	6947	5454	6594	6952	5939	5638	4704	4837
Havstrut	780	860	780	755	813	693	753	683	788	712	685	709	739	759	635	632	611	533	534	546	518
Skräntärna	2	2	3	3	3	3	2	2	2	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1+2	2
Fisktärna	3095	3024	3185	3804	3474	3095	3612	3185	4411	4553	5448	4479	5249	5880	6115	5806	5418	5288	4767	4899	6184
Silvertärna	227	272	287	345	322	387	625	384	558	522	436	520	654	809	768	800	901	1011	891	1007	922
Smätärna														1	1			1			
Svarttärna	4	2		1		1	1		2		1+1	1	3	1+4	1	1+1					

Siffror med fet stil anger antal revirhävande individer.

Siffror med fet + kursiv stil anger antal revir.

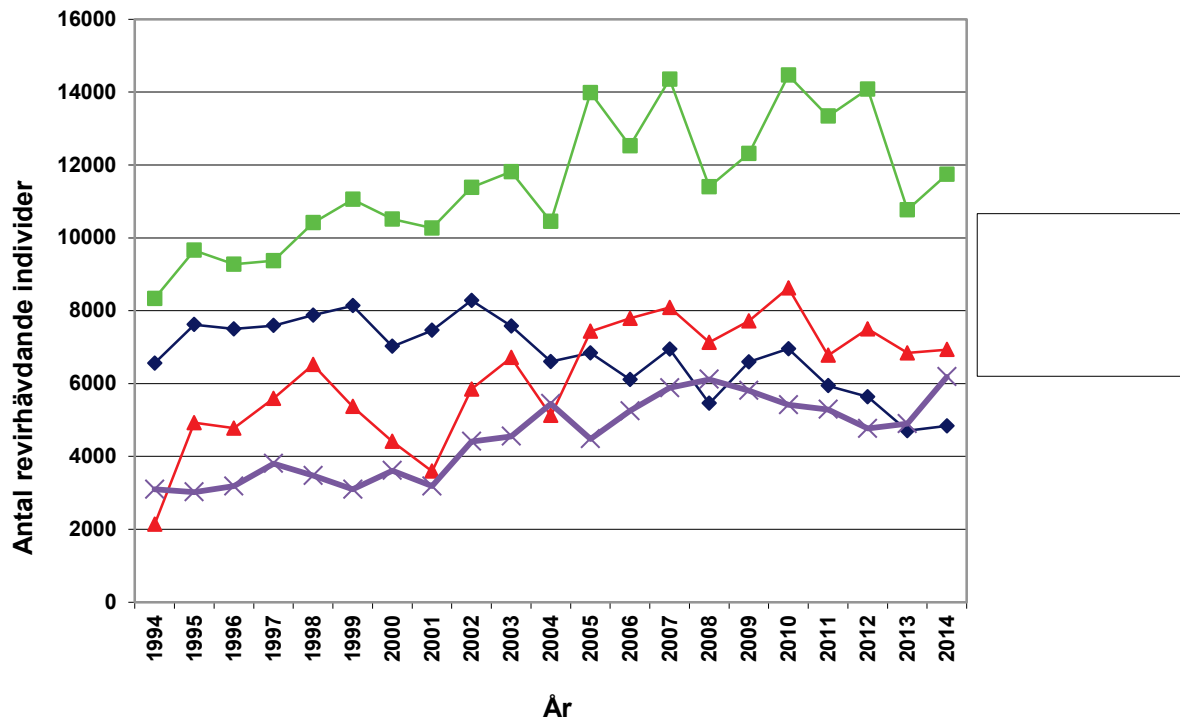
Övriga siffror anger antal individer (utan utvärdering av ev. revirsbeteende).

Endast arter som bedöms som möjliga häckfåglar på Vänerns fågelskärr redovisas i tabellen.

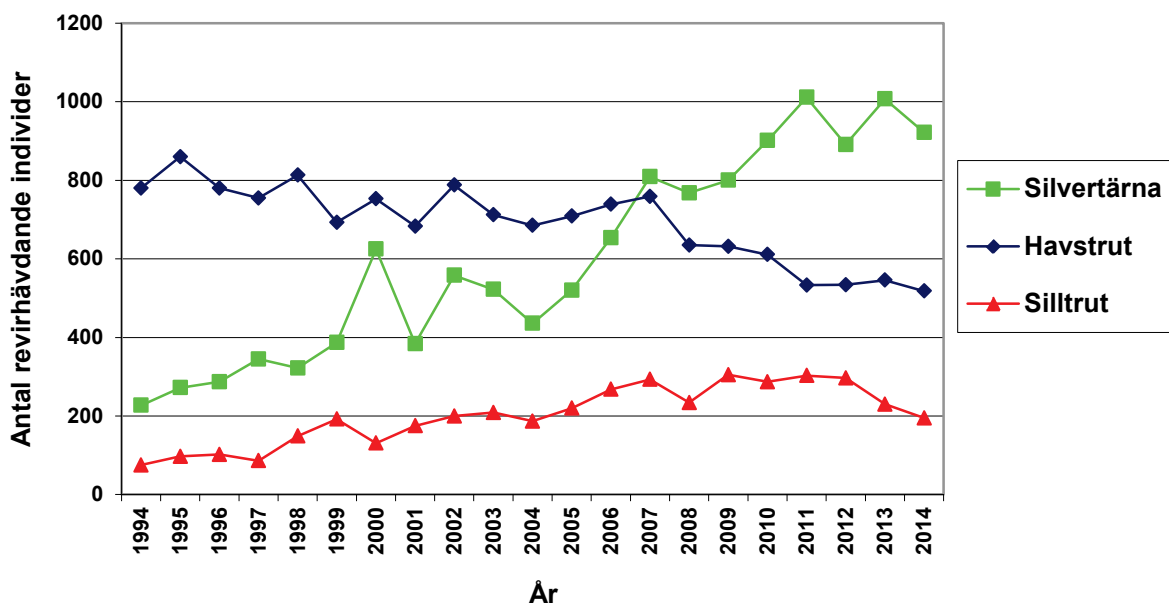
* I 2011 års resultat ingår en skattning (medelvärde för åren 2008-2010) av olika arters förekomst i område 1 och sydligaste delen av område 2 som inte inventerades 2011 (se dock storskarv).

** Storskarv totalinventerad även 2011.

Bilaga 2

Figur a. Vanliga måsfåglar och tärnor på Vänerns fågelskär 1994-2014.

Figur b. Mer sparsamt förekommande måsfåglar och tärnor på Vänerns fågelskär 1994-2014.

BILAGA 3

	1 Vänersborgsviken	2 Köpmannebro-Tösse skärgård	3 Lurö-Millesviks skärgård	4 Segerstads skärgård med Kattfjorden	5 Karlstad-Kristinehamns skärgård	6 Åråsviken	7 Mariestads skärgård	8 Djurö skärgård	9 Lidköpings skärgård med Kinnevik	Vänern totalt
Skrattnås	-41	-31	+68			+	-13	-	+84	+1
Fiskmås	-24	+23		+29		-	-13		+19	+9
Silltrut	-	-	- s	+	S	S		+	+	-15
Gråtrut	-42	-21	+15	+26		-		-		+3
Havstrut	-	-18	-12			+	+	+	+	-5
Fisktärna	-48	+33	+31	+18	+13	+36	+26	+216	+30	+26
Silvertärna		-	-	+49		-		+	-	-8

Procentuell förändring av antalet revirhävdande individer hos de sju vanligaste arterna av måsfåglar och tärnor i område 1-9 samt totalt i Vänern mellan åren 2013 och 2014. För de olika områdena redovisas endast förändring på >10 %. Då <100 individer ligger till grund för beräkningen anges förändring på >10 % endast med + eller -. S = inga revirhävdande individer i området 2013 och 2014. s = inga revirhävdande individer i området 2014.

Vänernsborgrsviken

Sammanfattning 2014

<i>Art</i>	<i>Antal</i>	<i>Hane</i>	<i>Hona</i>	<i>Revir</i>	<i>Ej häckande</i>
Knölsvan	13				
Grågås	9				
Kanadagås	11				
Gräsand	18	14	4		
Knipa	44		44		
Småskrake	25	8	17		
Storskrake	14		14		
Storskarv				123	12
Havsörn					1
Fiskgjuse					1
Strandskata	14			9	
Mindre strandpipare	1			1	
Tofsvipa	5			3	
Storspov					18
Rödbena					3
Drillsnäppa	4			3	
Skrattmås	337				115
Fiskmås	1036				121
Silltrut	10				
Gråtrut	140				57
Havstrut	30				31
Skräntärna	2			1	
Fisktärna	116				29
Silvertärna	2				

Köpmannebro-Tösse skärgård

Sammanfattning 2014

<i>Art</i>	<i>Antal</i>	<i>Hane</i>	<i>Hona</i>	<i>Revir</i>	<i>Ej häckande</i>
Knölsvan	9				
Grågås	4				
Kanadagås	451				
Vitkindad gås	4				
Kricka	1				
Gräsand	35	20	3		
Småskrake	51	31	20		
Storskrake	2		2		
Storlom	10			6	
Skäggdopping	2				
Storskarv				36	8
Havsörn					1
Fiskgjuse					1
Lärfalk					1
Strandskata	11			8	
Större strandpipare	1			1	1
Tofsvipa	1			1	
Rödbena					1
Drillsnäppa	18			15	
Skrattmås	919				72
Fiskmås	3628				612
Silltrut	34				
Gråtrut	579				5
Havstrut	84				6
Skräntärna	2			1	
Fisktärna	446				9
Silvertärna	44				1
Kråka	12				1
Korp					5

Lurö-Millesviks skärgård

Sammanfattning 2014

<i>Art</i>	<i>Antal</i>	<i>Hane</i>	<i>Hona</i>	<i>Revir</i>	<i>Ej häckande</i>
Knölsvan	1				
Grågås	4				
Kanadagås	61				
Gräsand	5	4	1		
Småskrake	55	25	30		
Storlom	14			7	
Storskarv				91	
Fiskgjuse	2			1	
Strandskata	25			13	
Tofsvipa	6			3	
Drillsnäppa	22			13	
Roskarl	2			1	
Dvärgmås	8				
Skrattmås	439				4
Fiskmås	1555				60
Gråtrut	865				
Havstrut	128				
Fisktärna	1007				6
Silvertärna	86				2

Segerstads skärgård med Kattfjorden

Sammanfattning 2014

<i>Art</i>	<i>Antal</i>	<i>Hane</i>	<i>Hona</i>	<i>Revir</i>	<i>Ej häckande</i>
Knölsvan	2				
Grågås	12				
Kanadagås	54				
Vitkindad gås	2				
Kricka	2	1	1		
Gräsand	6	6			
Vigg	2	1	1		
Knipa	1		1		
Småskrake	30	14	16		
Storskrake	1		1		
Storlom	15			9	
Storskarv				109	
Lärfalk					1
Strandskata	16			10	1
Tofsvipa	1			1	14
Drillsnäppa	17			15	
Dvärgmås	2				1
Skrattmås	510				6
Fiskmås	2114				2
Silltrut	37				
Gråtrut	878				8
Havstrut	49				
Fisktärna	427				1
Silvertärna	240				9
Kråka	5				
Korp	1				

Karlstad-Kristinehamns skärgård

Sammanfattning 2014

Art	Antal	Hane	Hona	Revir	Ej häckande
Grågås	3				
Kanadagås	50				
Vitkindad gås	5				
Bläsand	2	2			
Kricka	21	12	8		
Gräsand	22	14	5		
Vigg	5	2	3		
Knipa	9	3	6		
Småskrake	57	27	30		
Storskrake	7	2	5		
Storlom	10			7	
Skäggdopping	8				
Storskarv				222	
Fiskjuse	2			1	
Strandskata	9			6	
Tofsvipa	2			2	62
Småspov					2
Drillsnäppa	17			14	
Roskarl					1
Dvärgmås	16				
Skrattmås	2288				12
Fiskmås	924				22
Gråtrut	698				4
Havstrut	84				1
Fisktärna	1235				11
Silvertärna	463				2
Stenskvätta	1	1			
Kråka	2				

Åråsviken

Sammanfattning 2014

<i>Art</i>	<i>Antal</i>	<i>Hane</i>	<i>Hona</i>	<i>Revir</i>	<i>Ej häckande</i>
Knölsvan	2				
Sångsvan	2				
Grågås	40				
Kanadagås	4				
Gräsand	7	4	3		
Knipa	1		1		
Småskrake	4	2	2		
Storlom	2			1	
Större strandpipare					1
Tofsvipa					4
Rödbena	1			1	
Drillsnäppa	3			2	
Dvärgmås	14				18
Skrattmås	264				
Fiskmås	60				1
Gråtrut	3				
Havstrut	6				
Fisktärna	238				
Silvertärna	7				
Kråka	1				

Mariestads skärgård

Sammanfattning 2014

<i>Art</i>	<i>Antal</i>	<i>Hane</i>	<i>Hona</i>	<i>Revir</i>	<i>Ej häckande</i>
Knölsvan	2				
Grågås	3				
Kanadagås	32				
Vitkindad gås	2				
Snatterand	3	2	1		
Kricka	12	12			
Gräsand	6	4	1		
Knipa	2	1	1		
Småskrake	93	30	38		
Storskrake	7		7		
Storlom	4			2	
Skäggdopping	1				
Storskarv				624	
Strandskata	14			10	2
Tofsvipa					3
Drillsnäppa	13			10	
Dvärgmås					1
Skrattmås	782				23
Fiskmås	457				29
Silltrut	6				
Gråtrut	854				1
Havstrut	63				
Fisktärna	1008				40
Silvertärna	15				
Kråka	2				2
Korp					8

Djurö skärgård

Sammanfattning 2014

<i>Art</i>	<i>Antal</i>	<i>Hane</i>	<i>Hona</i>	<i>Revir</i>	<i>Ej häckande</i>
Grågås	50				
Kricka	3				
Småskrake	24	5	3		
Storlom	6			3	
Storskarv				10	
Strandskata	4			2	1
Drillsnäppa	5			4	
Skrattmås	26				
Fiskmås	197				
Silltrut	1				
Gråtrut	71				
Havstrut	15				
Fisktärna	367				
Silvertärna	33				

Lidköpings skärgård med Kinnevik

Sammanfattning 2014

Art	Antal	Hane	Hona	Revir	Ej häckande
Knölsvan	2				
Grågås	3				
Kanadagås	64				
Vitkindad gås	12				
Snatterand	5	3	2		
Kricka	10		1		
Gräsand	28	12	4		
Ärta	2	1	1		
Vigg	1		1		
Alfågel	1	1			
Knipa	1		1		
Småskrake	73	29	33		
Storskrake	5	2	2		
Storlom	6			3	4
Skäggdopping	6				
Storskarv				713	
Gråhäger	1			4	
Strandskata	21			12	7
Tofsvipa	4			4	9
Drillsnäppa	24			16	
Skrattmås	1368				
Fiskmås	1781				5
Silltrut	107				
Gråtrut	749				
Havstrut	59				1
Fisktärna	1340				
Silvertärna	32				